

Kunnan- ja kaupunginhallituksille
Kuntien keskusvaalilautakunnille

Kuntavaalit 9.4.2017

Kuntavaalit toimitetaan sunnuntaina 9.4.2017. Vaaleissa sovelletaan vaalilakia (714/1998) sekä kuntalain kuntavaaleja koskevia säännöksiä. Tässä yleiskirjeessä selostetaan kuntien vaaliviranomaisille kuntavaaleissa kuuluvia tehtäviä, vaaliviranomaisten valintaa, esteellisyyttä vaalitoimielimissä, ehdokasasettelua, ennakkoäänestysjärjestelyjä, vaalirahoitusta sekä ohjeistetaan vaalien ulkomainontaa. Vaalikel-
poisuutta valtuustoon käsitellään erillisessä yleiskirjeessä 11/2016.

Ennakkoäänestys- ja muita vaalijärjestelyjä käsitellään laajemmin oikeusministeriön kirjeessä (23.9.2016, OM 20/51/2016), jonka ministeriö on lähettänyt kunnanhallituksille. Oikeusministeriö lähettää myöhemmin varsinaiset vaaliohjeet eri vaaliviranomaisille. Helmikuussa 2017 oikeusministeriö järjestää kuntien vaaliviranomaisille koulutuskierron kuntavaalien toimittamisesta. Koulutuspaikat ja -ajat ilmenevät oikeusministeriön kirjeestä.

Oikeusministeriön vaalisivuilla www.vaalit.fi on yleistietoa vuoden 2017 kuntavaaleista. Sivustolta löytyvät muun muassa kuntavaaleissa noudatettavat määräajat ja ehdokasasettelussa tarvittavat lomakkeet.

Kuntaliiton vaalisivustolla www.kuntavaalit.fi on monipuolista tietoa kunnista ja kuntavaaleista. Sivustolla on osiot ehdokkaille, äänestäjille, kunnille ja medialle. Myös kuntien toivotaan avaavan omilla kotisivuillaan vaaleihin liittyvän sivuston.

Ennakkoäänestys toimitetaan kotimaassa 29.3. - 4.4.2017 ja ulkomailla 29.3. - 1.4.2017. Kuntavaalien ulkomainonta suositellaan aloitettavaksi viikkoa ennen ennakkoäänestyksen alkua eli 22.3.2017.

Lisätiedot:

Palvelusähköposti: hallintolakimiehet@kuntaliitto.fi

Lakimies Saija Haapalehto, puh. 050 567 0862

Lakimies Susanna Ijäs, puh. 050 432 5684

Lakimies Tarja Krakau, puh. 050 571 0018

Johtava lakimies Kirsi Mononen, puh. 040 569 5511

Johtava lakimies Riitta Myllymäki, puh. 050 349 5460

Lakimies Ida Sulin, puh. 050 563 3023

Kuntavaalit 9.4.2017

Kuntavaalit toimitetaan 9.4.2017. Vaaleissa sovelletaan vaalilakia (714/1998) sekä kuntalain kuntavaaleja koskevia säännöksiä. Kuntalaissa säädetään muun muassa *äänioikeudesta kuntavaaleissa* sekä *vaalikelpoisuudesta valtuustoon*. Valmisteltavana on kuntalain (410/2015) 147 §:n 1 momentin muuttaminen siten, että 20 §:ää, äänioikeus kuntavaaleissa, sovelletaan jo vuonna 2017 järjestettävissä kuntavaaleissa.

Äänioikeus kuntavaaleissa on Suomen sekä muun Euroopan unionin jäsenvaltion, Islannin ja Norjan kansalaisella, joka viimeistään vaalipäivänä eli 9.4.2017 täyttää 18 vuotta ja jonka kotikunta kyseinen kunta on 17.2.2017 väestötietojärjestelmässä olevien tietojen mukaan. Äänioikeus on myös muulla edellä mainitut edellytykset täyttävällä ulkomaalaisella, jos hänellä 17.2.2017 on ollut kotikunta Suomessa kahden vuoden ajan eli kotikunta Suomessa 17.2.2015 lukien.

Kuntalain 20 §:ssä säädetään lisäksi Euroopan unionin tai Suomessa toimivan kansainvälisen järjestön palveluksessa olevan ja tällaisen henkilön perheenjäsenen äänioikeuden edellytyksistä.

Se, missä kunnassa henkilöllä on äänioikeus, määräytyy siis 17.2.2017 tilanteen mukaan. Jos henkilön kotikunta muuttuu 17.2.2017 jälkeen, äänioikeus kuntavaaleissa säilyy vanhassa kotikunnassa, mutta vaalikelpoisuus seuraa kotikuntalain mukaista kotikuntaa. Näin ollen on mahdollista, ettei henkilöllä ole äänioikeutta kunnassa, jossa hän on ehdokkaana.

Jokaisesta äänioikeutetusta otetaan tiedot väestörekisterikeskuksen viimeistään 22.2.2017 perustamaan *äänioikeusrekisteriin*. Äänioikeusrekisterin tarkastus- ja nähtävilläpitotehtävät sekä ilmoituskorttien lähettäminen äänestäjille kuuluvat väestörekisterikeskukselle.

Kuntavaaleissa kunta jakautuu yhteen tai useampaan *äänestysalueeseen*. Valtuusto päättää harkintansa mukaan äänestysalueista. Äänestysaluejakopäätös tehdään vain tarvittaessa eli jos halutaan muuttaa voimassa olevaa äänestysaluejakoa.

Valtuuston päätös äänestysalueista tulee voimaan 15. päivänä lokakuuta, jos päätös tehdään ja päätöksestä ilmoitetaan maistraatille sen määräämällä tavalla viimeistään saman vuoden huhtikuussa (vaalilain 8 §). Kevään 2017 kuntavaalit toimitetaan siis 30.4.2016 voimassa olleen äänestysaluejaon mukaan.

Kunnanhallituksen on hyvissä ajoin ennen vaaleja asetettava äänestysalueiden *vaalilautakunnat* sekä ennakoäänestyksestä laitoksissa huolehtivat *vaalitoimikunnat*. Vaalitoimikunnalla ei enää ole kotiäänestykseen liittyviä tehtäviä.

Keskusvaalilautakunta määrää *vaalitoimitsijat* yleiseen ennakoäänestyspaikkaan ja kotiäänestykseen.

Kunnanhallituksen on hyvissä ajoin ennen vaaleja päätettävä kunnassa olevista yleisistä ennakoäänestyspaikoista sekä määrättävä ennakoäänestyspaikkoina olevat sosiaalihuollon toimintayksiköt. Kunnanhallituksen on myös hyvissä ajoin määrättävä äänestysalueen vaalipäivän äänestyspaikat. Erityisistä syistä äänestyspaikka voidaan sijoittaa äänestysalueen tai kunnan ulkopuolelle, jollei siitä aiheudu äänestäjille kohtuutonta haittaa.

Puolueiden ja valitsijayhdistysten on jätettävä hakemukset ehdokaslistojensa julkaisemisesta kunnan keskusvaalilautakunnalle 28.2.2017 viimeistään ennen klo 16.

Päävastuu kuntavaalien toimittamisesta on kunnan keskusvaalilautakunnalla. Oikeusministeriö lähettää varsinaiset vaaliohjeet eri vaaliviranomaisille. Helmikuussa 2017 oikeusministeriö järjestää kuntien vaaliviranomaisille koulutuskierroksen vaaleihin valmistautumisesta. Koulutusajat ja -paikat ovat oikeusministeriön kirjeen 23.9.2016 liitteenä 2.

Kuntajaon muutokset ja kuntavaalien toimittaminen

Jos kuntajaon muutos tulee voimaan vuoden 2018 alusta, on kuntavaalit kuntarakennelain 23 §:n mukaan toimitettava muutoksen kohteena olevissa kunnissa *uutta kuntajakoa noudattaen*. Kuntien yhdistyessä uuden kunnan *yhdistymishallitus päättää äänestysaluejaosta sekä asettaa keskusvaalilautakunnan, vaalilautakunnat ja vaalitoimikunnat*.

Jos kunnan osa siirretään toiseen kuntaan, kunnan osan vastaanottavan kunnan valtuuston on valittava siirrettävältä alueelta kunnan keskusvaalilautakuntaan vaalilain mukaan kuuluvien jäsenten lisäksi yksi tai useampia jäseniä ja varajäseniä, jos siirrettävän alueen asukasluvun suhde kunnan asukaslukuun tätä edellyttää. Jos kunnassa muodostetaan kunnan osan siirtämisen johdosta uusi äänestysalue, joka käsittää kuntaan siirrettävää aluetta, kyseisen kunnan kunnanhallituksen on valittava äänestysalueen vaalilautakuntaan lisjäseniä edellä olevan suhdeluvun mukaisesti. (kuntarakennelain 23 §)

Yhdistyvien kuntien tulee yhdistymissopimuksessa sopia uuden kunnan valtuutettujen lukumäärästä siten kuin kuntalain 16 §:n 1 momentissa säädetään (kuntarakennelain 25 §).

Kunnan keskusvaalilautakunta

Vaalien monista käytännön järjestelyistä vastaa kunnan keskusvaalilautakunta, joka on valittu koko vaalikaudeksi (vaalilain 13 - 14 §). Keskusvaalilautakunnan jäsen tai varajäsen, joka keskusvaalilautakunnalle toimitetun ehdokashakemuksen mukaan on asetettu puolueen tai valitsijayhdistyksen ehdokkaaksi, ei voi osallistua keskusvaalilautakunnan työskentelyyn kyseisissä vaaleissa. Ehdokkaaksi asettuvan keskusvaalilautakunnan jäsenen ja varajäsenen on syytä harkita eron pyytämistä, jolloin hänen tilalleen voidaan valita uusi jäsen tai varajäsen.

Keskusvaalilautakunnan jäsenenä tai varajäsenenä ei voi olla henkilö, joka on puolueen tai valitsijayhdistyksen vaaliasiamies (vaalilain 151 §). Vaaliasiamieheksi valitun tulee pyytää eroa keskusvaalilautakunnan jäsenyydestä tai varajäsenyydestä.

Keskusvaalilautakunta on päätösvaltainen viisijäsenenä. Kunnanhallitus saa tarvittaessa määrätä väliaikaisen varajäsenen, jos lautakunnan varajäsen on kuollut taikka estynyt tai esteellinen.

Vaalilautakunta ja vaalitoimikunta

Kunnanhallituksen on hyvissä ajoin ennen vaaleja asetettava kutakin äänestysaluetta varten vaalilautakunta ja laitoksessa toimitettavaa ennakoäänestystä varten yksi tai useampi vaalitoimikunta (vaalilain 15 §).

Vaalilautakuntaan kuuluu puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja kolme muuta jäsentä sekä tarpeellinen määrä varajäseniä, kuitenkin vähintään kolme. Vaalitoimikuntaan kuuluu puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja yksi muu jäsen sekä tarpeellinen määrä varajäseniä, kuitenkin vähintään kolme. Vaalilautakunnan ja vaalitoimikunnan varajäsenet on asetettava siihen järjestykseen, jossa he tulevat jäsenten sijaan. Vaalilautakunta ja vaalitoimikunta ovat päätösvaltaisia kolmijäsenisinä.

Vaalilain 15 §:ssä rajoitetaan vaalikelpoisuutta vaalilautakuntaan ja vaalitoimikuntaan. Sääntely on tältä osin tiukentunut aiemmasta. Lainmuutos tuli voimaan 1.6.2016.

Ehdokas ei voi olla vaalilautakunnan jäsenenä eikä varajäsenenä.

Ehdokas tai hänen puolionsa, lapsensa, sisaruksensa tai vanhempansa eivät voi olla vaalitoimikunnan jäsenenä eivätkä varajäsenenä. Puolisoilla tarkoitetaan aviopuolisoita sekä avioliitonomaisissa olosuhteissa ja rekisteröidyssä parisuhteessa eläviä henkilöitä. On syytä huomata, että oma sekä edellä mainitun sukulaisen ehdokkuus missä tahansa kunnassa aiheuttaa sen, että henkilö ei ole vaalikelpoinen vaalitoimikuntaan.

Vaalikelpoisuus vaalilautakuntaan ja vaalitoimikuntaan määräytyy muutoin sen mukaan kuin kuntalaissa (365/1995) säädetään vaalikelpoisuudesta lautakuntaan ja toimikuntaan (33 ja 36 §). Sinänsä ei ole estettä valita samaa henkilöä vaalilautakuntaan ja vaalitoimikuntaan, kunhan henkilö on vaalikelpoinen molempiin toimielimiin.

Jäsenet ja varajäsenet on valittava vaalikelpoisista kunnan asukkaista siten, että kunnassa edellisissä kuntavaaleissa ehdokkaita asettaneet äänestäjäryhmät mahdollisuuksien mukaan tulevat edustetuiksi kussakin vaalilautakunnassa ja vaalitoimikunnassa. Jäsenyyttä ei siis ole sidottu puolueräkisteriin merkittyihin puolueisiin, vaan kunnallisvaaleissa esiintyneisiin äänestäjäryhmiin, puolueiden lisäksi esimerkiksi yhteislistoihin.

Jäsenten ja varajäsenten poliittista edustavuutta tarkastellaan erikseen. Myös tasa-arvolain soveltamisessa tarkastelu tehdään siten, että sekä jäsenissä että varajäsenissä on oltava naisia ja miehiä kumpiakin vähintään 40 %.

Vaalilautakuntien ja vaalitoimikuntien puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan nimet ja yhteystiedot on ilmoitettava kunnan keskusvaalilautakunnalle.

Vaalitoimitsijat

Keskusvaalilautakunnan määräämät vaalitoimitsijat huolehtivat ennakoäänestyksestä yleisissä ennakoäänestyspaikoissa sekä kotiäänestyksistä (vaalilain 17 §). Yleisessä ennakoäänestyspaikassa on oltava ainakin kaksi vaalitoimitsijaa. Muissa ennakoäänestyspaikoissa vaalitoimitsijoita voi tarvittaessa olla kaksi tai useampia.

Vaalitoimitsijana ei voi olla alle 18-vuotias eikä vajaavaltaiseksi julistettu. Ehdokas tai hänen puolionsa, lapsensa, sisaruksensa tai vanhempansa eivät voi olla vaalitoimitsijana. Oma sekä edellä mainitun sukulaisen ehdokkuus missä tahansa kunnassa aiheuttaa sen, että henkilöä ei voida valita vaalitoimitsijaksi. Vaalilain 17 §:n sääntely on tältä osin tiukentunut aiemmasta.

Vähintään kahden vaalitoimitsijan on oltava yhtä aikaa saapuvilla toimitettaessa ennakkoäänestystä yleisessä ennakkoäänestyspaikassa. Muissa ennakkoäänestyspaikoissa, joihin vaalitoimitsijoita on nimetty tai määrätty kaksi tai useampia, riittää että yksi vaalitoimitsija on saapuvilla ennakkoäänestystä toimitettaessa. Yksi vaalitoimitsija huolehtii yksittäisen kotiäänestyksen toimittamisesta.

Vaaliavustajat vaalipäivän äänestyspaikalla

Jokaisella äänestyspaikalla tulee olla saapuvilla vaalilautakunnan nimeämä *vaaliavustaja*. Ehdokas tai hänen puolisonsa, lapsensa, sisaruksensa tai vanhempansa eivät voi olla vaaliavustajana eikä äänestäjän valitsemana avustajana (vaalilain 73 §). Sääntely on tältä osin tiukentunut aiemmasta.

Esteellisyys vaalitoimielimissä

Vaalilakiin on tullut uusia vaaliviranomaisten esteellisyyden arviointia selkeyttäviä säännöksiä (361/2016, voimaan 1.6.2016). Uusi 9 a § edellyttää vaaliviranomaisten toimivan tehtävässään puolueettomasti. Säännöksellä halutaan korostaa vaalitoimituksen rehellisyyden ja puolueettomuuden keskeistä merkitystä.

Vaalilain 14 §:ään lisättiin informatiivinen viittaus, jonka mukaan keskusvaalilautakunnan jäsenen ja varajäsenen esteellisyydestä säädetään hallintolain 27 - 30 §:ssä. Oikeusministeriö ohjeistaa kirjeessään 23.9.2016, että esimerkiksi keskusvaalilautakunnan jäsenenä oleva ehdokkaan puoliso on esteellinen osallistumaan ehdokasasettelusta päättämiseen puolisoaan koskevan listan osalta, ennakkoäänien laskentaan, tarkastuslaskentaan ja vaalien tuloksen vahvistamiseen.

Vaalilautakunnan ja vaalitoimikunnan jäseniin ja varajäseniin sekä vaalitoimitsijoihin ei sovelleta hallintolain esteellisyyttä koskevia säännöksiä (vaalilain 16 ja 17 §). Perusteluna on, että näiden vaaliviranomaisten tehtävät ja toiminta rinnastuvat tosiasialliseen hallintotoimintaan. Kaikkien vaaliviranomaisten toimintaa ohjaa kuitenkin vaalilain yleissäännös (9 a §), joka velvoittaa puolueettomaan toimintaan.

Ehdokasasettelu

Valtuutettuja valitaan kuntalain 16 §:ssä säädetty kunnan asukaslukuun sidottu vähimmäismäärä, jollei valtuusto pääte vähimmäismäärää suuremmasta valtuutettujen lukumäärästä. Asukasluku määräytyy vaalivuotta edeltävän vuoden marraskuun 30. päivän päättyessä väestötietojärjestelmässä olevien tietojen mukaan.

Valtuuston päätös laissa säädettyä vähimmäismäärää suuremmasta valtuutettujen lukumäärästä on ilmoitettava oikeusministeriölle viimeistään 31.12.2016.

Vaalilain 146 §:n mukaan kuntavaaleissa ehdokkaita voivat asettaa:

- puolueet
- äänioikeutetut, jotka ovat perustaneet valitsijayhdistyksen.

Vähintään kymmenen äänioikeutettua kunnan asukasta voi perustaa valitsijayhdistyksen. Kunnassa, jonka asukasluku on väestötietojärjestelmässä vuoden 2016 marraskuun 30. päivän päättyessä olevien tietojen mukaan enintään 1 500, saa valitsijayhdistyksen kuitenkin perustaa vähintään kolme äänioikeutettua kunnan asukasta, ja kunnassa, jonka asukasluku on yli 1 500 mutta enintään 2 000, saa valitsijayhdistyksen perustaa vähintään viisi äänioikeutettua kunnan asukasta (vaalilain 150 §).

Puolueilla on oikeus yhtyä vaaliliitoksi sopimalla siitä keskenään. Valitsijayhdistyksillä on oikeus vastaavalla tavalla muodostaa yhteislista. Puolueella, vaaliliitolla tai yhteislistalla on oikeus asettaa kussakin kunnassa ehdokkaita enintään valittavien valtuutettujen puolitoistakertainen määrä (vaalilain 147 §). Säännöstä on tulkittu siten, että kertolaskulla saatu luku pyöristetään alaspäin. Jos valtuutettuja valitaan esimerkiksi 13, ehdokkaita saa olla enintään 19. Sama henkilö voi olla vain yhden puolueen tai yhden valitsijayhdistyksen ehdokkaana (vaalilain 148 §).

Kunnan keskusvaalilautakunnan on viimeistään 20.2.2017 pidettävässä kokouksessa päätettävä, kenelle, minä päivinä ja kellonaikoina sekä missä sille tarkoitetut ehdokashakemukset ja muut ehdokkaiden asettamista koskevat asiakirjat on annettava. Päätöksestä samoin kuin kunnassa valittavien valtuutettujen lukumäärästä on laadittava kuulutus. Kuulutus on annettava tiedoksi puolueiden ilmoittamille vaaliasiamiehille ja pantava nähtäväksi keskusvaalilautakunnan kokoushuoneistossa sekä julkaistava sillä tavoin kuin kunnan ilmoitukset saatetaan tiedoksi (vaalilain 34 ja 145 §). Kuntalain (365/1995) 64 §:n mukaan kunnan ilmoitukset saatetaan tiedoksi julkaisemalla ne julkisten kuulutusten ilmoitustaululla sekä tarpeen vaatiessa muulla kunnan päättämällä tavalla.

Puolueiden ja valitsijayhdistysten hakemukset ehdokaslistojen julkaisemisesta sekä ilmoitukset vaaliliitoista ja yhteislistoista on annettava kunnan keskusvaalilautakunnalle viimeistään 28.2.2017 ennen klo 16. Ehdokaslistojen julkaisemista koskevien hakemusten tarkastaminen tapahtuu 6.3.2017 pidettävässä keskusvaalilautakunnan kokouksessa ja asiamiehillä on oikeus viimeistään 8.3.2017 ennen klo 16 tehdä huomautuksista johtuvat oikaisut sekä täydentää ehdokashakemusta ja siihen liitetyjä asiakirjoja. Ehdokaslistoja koskevat lopulliset ratkaisut tehdään keskusvaalilautakunnan kokouksessa 9.3.2017. Myös ehdokaslistojen yhdistelmä laaditaan 9.3.2017 viimeistään kello 16 aloitettavassa kokouksessa.

Kunnan keskusvaalilautakunnan on yhdistelmän laatimisen jälkeen huolehdittava, että oikeusministeriön ylläpitämään valtakunnalliseen ehdokasrekisteriin merkitään jokaisesta ehdokkaasta ehdokaslistojen yhdistelmässä olevat tiedot sekä henkilötunnus. Rekisterissä olevat tiedot ovat henkilötunnusta lukuun ottamatta julkisia.

Oikeusministeriö huolehtii, että valtakunnallisen ehdokasrekisterin tiedot toimitetaan paperitulosteena kuntien keskusvaalilautakunnille, vaalitoimikunnille ja kotimaan ennakkoäänestyspaikkojen vaalitoimitsijoille sekä ulkoasiainministeriölle jaettavaksi ennakkoäänestyspaikkoihin. Äänestäjällä on siten mahdollisuus tutustua kotikuntansa ehdokkaisiin riippumatta siitä, missä hän äänestää ennakolta.

Ennakkoäänestyspaikat

Kunnilla on vastuu ennakkoäänestyspaikoista. Vaalilain 9 §:n mukaan yleisiä ennakkoäänestyspaikkoja on oltava jokaisessa kunnassa vähintään yksi, jollei erityisistä syistä muuta johdu. Äänioikeutettu voi äänestää valitsemassaan ennakkoäänestyspaikassa eli ennakkoäänestämistä ei ole sidottu kotikuntaan.

Kunnanhallitus päättää harkintansa mukaan yleisten ennakkoäänestyspaikkojen lukumäärästä ja sijainnista kunnassa. Ennakkoäänestysjärjestelyillä voidaan vaikuttaa äänestysaktiivisuuteen, joten ennakkoäänestyspaikkoja tulisi olla riittävästi kunnan eri osissa ja sellaisissa paikoissa, joissa äänestäjät muutenkin liikkuvat. Näin ennakkoäänestäminen olisi mahdollisimman vaivatonta ja vähän aikaa vievää. Esimerkiksi kirjastot, yhteispalvelupisteet ja kauppakeskukset ovat suositeltavia paikkoja. Ennakkoäänestys voidaan järjestää myös kunnassa kiertävässä autossa, esim. kirjastoautossa. Aikataulut täytyy tällöin laatia huolellisesti, jotta äänestysauto varmasti on ilmoitettuun aikaan ilmoitetussa paikassa.

Oikeusministeriön kirjeen 23.9.2016 liitteessä 1 selostetaan asioita, joihin kunnanhallituksen tulee kiinnittää huomiota määrätessään yleisiä ennakkoäänestyspaikkoja.

Yleinen ennakkoäänestyspaikka on avoinna kaikkina ennakkoäänestyspäivinä, jollei kunnanhallitus erityisistä syistä määrää, että tietyt ennakkoäänestyspaikat ovat avoinna vain joinakin ennakkoäänestyspäivinä. Ainakin yhden ennakkoäänestyspaikan olisi hyvä olla avoinna kaikkina ennakkoäänestyksen seitsemänä päivänä.

Kunnanhallitus päättää yleisen ennakkoäänestyspaikan päivittäisistä aukioloajoista. Arkipäivisin aukioloaika voi alkaa aikaisintaan kello 8 ja päättyä viimeistään kello 20. Lauantaisin ja sunnuntaisin vastaavat ajat ovat kello 9 ja 18.

Ennakkoäänestyspaikkoja ovat myös sairaalat, ympärivuorokautista hoitoa antavat ja muut kunnanhallituksen päätöksellä määrättyt sosiaalihuollon toimintayksiköt sekä rangaistuslaitokset. Ennakkoäänestys laitoksessa toimitetaan vähintään yhtenä ja enintään kahtena päivänä vaalitoimikunnan määrääminä aikoina. Laitosäänestys on tarkoitettu hoito- ja muissa laitoksissa hoidettavana oleville tai muuten laitokseen otetuille henkilöille.

Kotiaänestyksessä ennakkoäänestys toimitetaan äänestäjille erikseen ilmoitettuna aikana kello 9 - 20 välillä.

Kunnanhallituksen tulee tehdä päätökset yleisistä ennakkoäänestyspaikoista ja vaalipäivän äänestyspaikoista siten, että paikat voidaan merkitä oikeusministeriön vaalitietojärjestelmään 13.1.2017 mennessä (vaalilain 9.4 §). Väestörekisterikeskus antaa kunnanhallituksille tarkemmat ohjeet joulukuussa 2016.

Kunnan keskusvaalilautakunnan on tiedotettava kunnan alueella olevista kotimaan yleisistä ennakkoäänestyspaikoista ja niiden äänestysajoista sillä tavalla kuin kunnan ilmoitukset saatetaan tiedoksi. Erityisen tehokkaasti on tiedotettava yleisistä ennakkoäänestyspaikoista, joissa ennakkoäänestys on mahdollista vain tiettyinä aikoina. Jos ennakkoäänestys järjestetään kunnassa kiertävässä autossa, on pysähdyspaikoista ja aikatauluista samaten tiedotettava erityisen tehokkaasti.

Yhdenvertaisuus äänestysjärjestelyissä ja vaalisalaisuuden turvaaminen

Eduskunnan oikeusasiamies on kahdessa ratkaisussaan (29.4.2004 dnro 619/4/03 ja 6.5.2004 dnro 657/4/03) muistuttanut yhdenvertaisuudesta äänestysjärjestelyissä eli kehottanut keskusvaalilautakuntaa kiinnittämään huomiota esteettömään pääsyyn äänestyspaikalle sekä liikuntarajoitteisten vaalisalaisuuden turvaamiseen.

Äänestäjä ei ollut päässyt sähkökäyttöisellä pyörätuolillaan äänestyspaikkaan. Ottaen huomioon perustuslain 6 ja 14 § tulisi varmistaa, että äänestyspaikoiksi valitaan liikuntarajoitteisille mahdollisimman hyvin soveltuvia tiloja tai muuten huolehditaan liikuntaesteisten pääsystä äänestyspaikkaan.

Äänestäjä ei ollut päässyt pyörätuolilla äänestyskoppiin ja oli joutunut kirjoittamaan ehdokkaansa numeron äänestyslippuun postin palvelutiskillä. Liikuntarajoitteisille on heidän vaalisalaisuutensa turvaamiseksi järjestettävä asianmukainen äänestystila ja tarvikkeet. Perusoikeusnäkökulmasta oli epätyytyttävää, että äänestäjällä ei ollut käytettävissään irrallista kirjoituslupaa ja tilapäistä suojaa, jotka olisivat turvanneet hänen vaalisalaisuutensa.

Vaalirahoitus

Laissa ehdokkaan vaalirahoituksesta (273/2009) säädetään ehdokkaan vaalirahoituksesta ja sen ilmoittamisesta mm. kuntavaaleissa. Puoluelaisissa (10/1969) säädetään puolueiden rahoituksesta.

Vaalirahoituksella tarkoitetaan rahoitusta, jolla katetaan ehdokkaan vaalikampanjan ne kulut, jotka ovat aiheutuneet aikavälillä kuusi kuukautta ennen vaalipäivää ja kaksi viikkoa vaalipäivän jälkeen, riippumatta siitä, milloin nämä kulut maksetaan.

Ehdokkaan vaalirahoitus voi koostua: 1) ehdokkaan omista varoista ja ehdokkaan ottamista lainoista, 2) ehdokkaan, ehdokkaan tukiryhmän tai muun yksinomaan ehdokkaan tukemiseksi toimivan yhteisön saamasta tuesta ja 3) muusta tuesta.

Vaalirahoitukseen kuuluvaksi tueksi luetaan rahana, tavarana, palveluna tai muulla vastaavalla tavalla saadut suoritukset. Tukena ei kuitenkaan pidetä tavanomaista talkootyötä eikä tavanomaisia ilmaisupalveluja. Tuki, jota ei ole annettu rahana, arvioidaan ja ilmoitetaan rahamääräisenä.

Ehdokkaan, ehdokkaan tukiryhmän ja muun yksinomaan ehdokkaan tukemiseksi toimivan yhteisön samalta tukijalta saamat suoritukset lasketaan yhteen ja ilmoitetaan yhtenä tukena.

Ehdokas, ehdokkaan tukiryhmä ja muu yksinomaan ehdokkaan tukemiseksi toimiva yhteisö eivät saa vastaanottaa suoraan tai välillisesti samalta tukijalta enempää tukea kuin arvoltaan 3 000 euroa. Tuki puoluelaisissa tarkoitettulta puolueelta tai puolueyhdistykseltä voi kuitenkin olla tätä suurempi, jollei se sisällä mainittua rahamäärää enempää muulta tukijalta välitettävää tukea. Ulkomaista tukea saa vastaanottaa vain yksityishenkilöiltä sekä ehdokkaan aatesuuntaa edustavilta kansainvälisiltä yhteisöiltä ja säätiöiltä.

Sellaista tukea, jonka antajaa ei voida selvittää, ei saa vastaanottaa, jollei kysymys ole tavanomaisesta keräystoiminnasta saadusta tuesta.

Tukea ei saa vastaanottaa myöskään valtiolta, kunnalta, kuntayhtymältä, valtion tai kunnan liikelaitokselta, julkisoikeudelliselta yhdistykseltä, laitokselta tai säätiöltä eikä valtion tai kunnan määräysvallassa olevalta yhtiöltä, jollei kysymys ole tavanomaisesta vieraanvaraisuudesta.

Vaalikampanjaan kuuluvasta tai sitä tukemaan tarkoitettusta maksullisesta mainoksesta on käytävä ilmi *mainoksen maksajan nimi*. Yksityishenkilön nimeä ei saa kuitenkaan julkistaa ilman hänen nimenomaista suostumustaan, jos hänen maksamansa mainoksen arvo on pienempi kuin 800 euroa.

Ilmoitusvelvollisia ovat valtuutetuksi ja varavaltuutetuksi valitut. Ilmoitus vaalirahoituksesta tehdään valtionalouden tarkastusvirastolle kahden kuukauden kuluessa vaalien tuloksen vahvistamisesta eli viimeistään 12.6.2017. Ilmoitus voidaan tehdä tarkastusviraston vahvistamalla lomakkeella, jossa on eritelty ilmoitettavat tiedot. Lisää tietoa: www.puoluerahoitusvalvonta.fi. Valtionalouden tarkastusvirasto valvoo ilmoitusvelvollisuuden noudattamista.

Ehdokas voi toimittaa valtionalouden tarkastusvirastolle aikaisintaan 31. päivänä ennen vaalipäivää vapaaehtoisen *ennakkoilmoituksen*, joka sisältää suunnitelman vaalirahoituksesta ja vaalikampanjan kuluista. Ennakkoilmoitus voidaan tehdä tarkastusviraston vahvistamalla lomakkeella.

Valtiontalouden tarkastusvirasto ylläpitää vaalirahoituksen *ilmoitusrekisteriä*, johon tallennetaan vaalirahoitusilmoituksiin ja ennakoilmoituksiin sisältyvät tiedot.

Ulkomainonta

Kuntavaalien ulkomainonta suositetaan aloitettavaksi niillä alueilla, jotka ovat kunnan hallinnassa ja määräämisvallassa, viikkoa ennen ennakoäänestyksen aloittamista eli 22.3.2017 alkaen. Mainonnan aloittamisen ajankohta, mainospaikat sekä vaalien ulkomainonnasta kunnassa vastaavien henkilöiden yhteystiedot on syytä saattaa vaaleihin osallistuvien puolueiden, yhteislistojen ja valitsijayhdistysten tietoon. Esimerkiksi puolueiden kohdalla ilmoitus on syytä tehdä niiden paikallisosastoille.

Kunnalla ei ole lakisääteisiä velvollisuuksia vaalimainonnan järjestämisessä. Kunnallinen vaalimainontakäytäntö on perustunut kuntien keskusjärjestöjen suositukseen ja sitä on noudatettu 1970-luvulta lähtien. Perusteena suositukselle on aikanaan ollut vaalimainonnan yhdenmukaistamisen tarve, kaupunki- ja maisemakuvalliset syyt sekä ympäristön siisteys. Kunnallisesta vaalimainonnasta on muodostunut perinne, jolla voidaan katsoa olevan edelleen tiedotusarvoa. Kansalaiset ovat tottuneet siihen, että vaalien yhteydessä käytetään tällaista mainontaa. Kunnalliseen vaalimainontaan liittyvät laillisuuskysymykset koskevat yleensä yhdenvertaisuusperiaatteen noudattamista eli tasapuolisuutta mainospaikkojen jaossa.

Kullekin ehdokkaita asettaneelle ryhmälle tulevan julistetilan sijainti, luettuna vasemmalta oikealle, tulisi määräytyä samassa järjestyksessä kuin ehdokaslistojen yhdistelmässä. Jotta tyhjiä mainospaikkoja ei jäisi, ehdokkaita asettaneilta ryhmiltä voidaan tiedustella, tulevatko he käyttämään mainospaikkoja ja edellyttää vastausta tiettyyn päivämäärään mennessä uhalla, että vaalimainospaikkoja ei heille varata. Ryhmiltä voidaan myös vaatia kirjallinen ilmoitus tai sitoumus vaalimainospaikkojen käyttämisestä. Edellä kuvattu menettely täyttää myös yhdenvertaisuusperiaatteen vaatimukset. Jos tyhjiä paikkoja kuitenkin jää, niitä voidaan käyttää yleiseen vaalitiedottamiseen.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on ratkaisussaan 27.2.2004 (1175/4/03) katsonut, että kaupungin menettely, jossa ulkovaalimainospaikat jaettiin puolueiden ja ehdokkaita asettaneiden ryhmien kesken niiden edellisissä vaaleissa saaman kannatuksen perusteella suhteellisesti siten, että osa puolueista on saanut mainostilaa enemmän kuin toiset, on loukannut yhdenvertaisen ja tasapuolisen kohtelun vaatimusta.

Korkeimman hallinto-oikeuden päätöksessä 2005:62 oli arvioitavana eduskuntavaalien keskitetty vaalimainonta kaupungin alueilla sekä vaalimainoksista huolehtimisesta perittävä maksu. KHO katsoi, että ulkovaalimainonnan keskitetty järjestäminen kuului kunnan toimialaan. Korvauksen periminen vaalitelien pystyttämisestä ja hoitamisesta aiheutuneiden kustannusten kattamiseksi ei ollut lainvastaista.

Kaupunginhallituksen hyväksymissä vaalimainonnan yleisohjeissa määritellyllä ruutukaava-alueella oli kielletty muu kuin kaupungin keskitetysti hoitava vaalimainonta. KHO toteaa, että kaupungilla on lähtökohdaisesti oikeus itse päättää, miten sen omistamia ja hallitsemia alueita käytetään mainonnassa. Päätöksellä ei ole rajoitettu mahdollisuutta mainostaa yksityisten omistamilla tai hallitsemilla alueilla. Yleisen järjestyksen, turvallisuuden ja viihtyisyyden vaatimukset huomioon ottaen kaupunki on voinut päättää, että vaalimainonta järjestetään päätök-

sessä tarkoitettu tavoin keskitetyksi. Keskitetyn vaalimainonnan vaikutukset sananvapauden käyttämiseen eivät ole suhteettomia mainittuihin päämääriin nähden.

Puolueilta ja valitsijayhdistyksiltä oli päätetty peria 840 euron suuruinen korvaus mainosten liimaamisesta, paikalleen asettamisesta, huoltamisesta ja poistamisesta. Maksu kattaa kaikki kaupungin alueelle pystytettävät 50 mainoskehikkoa sekä kaupungin silloille pystytettävät 24 mainoskehikkoa. KHO toteaa, että vaalimainoksista huolehtimisesta perittävä maksu on määrätty työstä aiheutuneiden kustannusten perusteella. Kaupunginhallitus on voinut toimivaltansa rajoissa päättää peria tehtävän hoitamisesta maksun, vaikka laissa ei ole säädetty tällaisesta tehtävästä kannettavasta maksusta. Puolueilla ja valitsijayhdistyksillä on vaalimainonnassaan käytettävissä muitakin tiedotuskanavia kuin ulkomainonta. Em. maksun periminen ei rajoita sananvapautta sitä koskevien säännösten ja määräysten vastaisella tavalla. Päätös ei myöskään loukkaa yhdenvertaisen kohtelun periaatetta.

Koska vaalien ulkomainonnan järjestäminen kunnan hallinnassa ja määräämisvallassa olevilla alueilla ei ole lakisääteistä toimintaa ja on kunnan vapaasti järjestettävissä, Kuntaliitto ei ole antanut suosituksia vaalimainospaikkojen maksullisuudesta. Kuntavaaleissa lähtökohtana voidaan kuitenkin pitää, että kunnan järjestämät mainospaikat ovat ehdokkaita asettaneille tahoille maksuttomia.

Kukin kunta ratkaisee paikallisista lähtökohdista vaalimainospaikkojen maksullisuuden. Maksullisuuteen vaikuttaa kustannusten suuruus, aiemmin omaksuttu käytäntö ja sen sujuvuus, palvelun taso, mainoskehikkojen laatu, kuka huolehtii vaalimainospaikkojen pystytyksestä ja purkamisesta.

Olennaista on, että kaikki ehdokkaita asettaneet ryhmät voivat varata saman määrän mainospaikkoja ja jos maksuja peritään, maksuilla katetaan määritellyt kunnalle aiheutuvat kustannukset ja maksut ovat samansuuruiset kaikille mainospaikoja varanneille ryhmille.

Ulkomainospaikkoja valittaessa on otettava huomioon vaalilain säännökset, jotka edellyttävät, että vaalimainoksia ei sijoiteta ennakoäänestys- tai äänestyspaikalle ja niiden läheisyyteen siten, että niiden voitaisiin katsoa vaikuttavan äänestäjien vaalivapauteen. Lähtökohtana voidaan pitää sitä, etteivät vaalimainokset näy vaalihuoneistoon taikka sen sisäänkäyntiin.

Mainoksen sijoittamiselle tarvitaan maanomistajan/-haltijan suostumus. Kunta ei voi määrätä muiden kuin omistuksessaan ja hallinnassaan olevien alueiden vaalimainontapaikoista. Jos kunnan vaalimainoskehikkoja sijoitetaan myös yksityisille alueille, kunnan on saatava omistajan tai haltijan suostumus kehikkojen sijoittamiseen. Jos kunta ei käytä vaalimainoskehikkoja, sen tulisi kuitenkin määritellä vaalimainontapaikat hallitsemillaan alueilla.

Tienvarsimainonnasta ja -ilmoittelusta säädetään maantielain 52 ja 52 a §:ssä. Vaalimainoksia ei koske ilmoitusvelvollisuus tienpitoviranomaisille. Vaalimainokset saa asettaa paikalleen aikaisintaan kuukautta ennen vaalipäivää ja ne on poistettava viikon kuluessa vaalipäivästä. Liikennevirasto ohjeistaa vaalimainontaa maanteiden varsilla ja asemakaava-alueiden ulkopuolella.

Vaalimainonnassa on lisäksi otettava huomioon järjestyslain 6 §:ssä ja tieliikennelain 56 §:ssä säädetyt kiellot. Yleistä järjestystä ja turvallisuutta vaarantavan häikäisevän tai harhauttavan valon taikka liikenteenohjauslaitetta muistuttavan tai muuten turvallisuutta vaarantavan mainoksen käyttäminen on kielletty. Tielle tai sen välittömään läheisyyteen ei saa asettaa merkkiä, kilpeä tai muuta laitetta, jonka voi erheellisesti käsittää liikennemerkiksi tai muuksi liikenteen ohjauslaitteeksi taikka joka voi huonontaa sellaisen näkyvyyttä.

SUOMEN KUNTALIITTO

Hanna Tainio
varatoimitusjohtaja

Riitta Myllymäki
johtava lakimies

